

I.

BEVEZETÉS

A tudás és műveltség megszerzésének egyik legfontosabb színtere az iskola, ahol az oktató-nevelő tevékenységet iskolai könyvtárak is segítik.

Az iskolai könyvtárak szerepe –így meghatározása is– koronként eltérhet egymástól. Napjainkban a hagyományos feladatok természetes jelenlétén túl a pedagógiai szerepkör erősödése, a korszerű információrögzítő és –továbbító technikák befogadása is jellemzője ennek a könyvtártípusnak.

„Az iskolai könyvtár az oktatási-nevelési intézmény tanítási, tanulási médiatára, oktatási helyszíne és kommunikációs centruma. Gyűjteménye széleskörűen tartalmazza azokat az információhordozókat, információkat, amelyeket az iskola oktató, nevelő tevékenysége hasznosít, befogadva és felhasználva a különböző rögzítési, tárolási, átviteli technikákat. Szakszerűen elhelyezett, feltárt gyűjteményére és a könyvtári rendszerben, információs hálózaton elérhető forrásokra épülő szolgáltatásaival az iskola tevékenységét átfogó forrásközpontként, információs központként működik. Az önálló ismeretszerzés elsajátítása érdekében tantervi program szerint szervezi, és a nevelőtestülettel együttműködve valósítja meg a tanulók könyvtárhasználati felkészítését. Egyúttal széles körű lehetőséget kínál az olvasásfejlesztésre, a csoportos és egyéni tanulás technikájának, módszereinek elsajátítására, a személyiség komplex és differenciált fejlesztésére.” (Dán Krisztina)

Ez a meghatározás napjaink iskolai könyvtárait maradéktalanul érvényes, s szerencsés esetben sok könyvtár meg is tud felelni ezeknek a követelményeknek.

Teljesítményük, eredményességük mérésére szociológiai vizsgálatokat szoktak végezni, az adatok tükrében elemezve a könyvtárak működésének sajátosságait, főbb jellemzőit, a könyvtárhasználók olvasási szokásait, olvasói ízlését, sőt formálhatja, alakíthatja is igényüket. Többek között Gereben Ferenc, Nagy Attila, Péterfi Rita, Vidra Szabó Ferenc vizsgálatainak eredményei, megállapításai mérvadóak a témában.

Ha szükséges, a vizsgálatok ráirányíthatják a figyelmet hiányosságokra, kijelölhetik az eredmények mentén a főbb tennivalókat is

1.1. TÉMAVÁLASZTÁS

„Mert az olvasásvágy, mint minden más vágy, amely boldogtalan lelkeinket háborgatja, alkalmas az elemzésre.” /Virginia Wolf/

Az olvasási szokások, az olvasói ízlés, a könyv és könyvtár, valamint a számítógép használatának jellemzői fontos információk lehetnek egy-egy személyről is, ám nagyobb létszámú csoportokat vizsgálva általánosabb érvényű következtetések megfogalmazása, összefüggések felderítése is lehetséges. Virginia Wolf szavaival: „*alkalmas az elemzésre*”.

Az olvasásszociológiai vizsgálat rendszeresen, újra és újra előkerülő téma a könyvtárosok körében, hiszen időnként érdemes megvizsgálni a főbb tendenciákat, tapasztalatainkat tényekkel is igazolni, kijelölni a megvalósítandó célokat, feladatokat.

A szakdolgozat a mátészalkai Esze Tamás Gimnázium tanulóinak olvasói ízlését, olvasási-, könyvtárhasználati- és számítógép-használati szokásait igyekszik feltérképezni, lehetőséget teremtve ezzel a helyzet elemzésére, összefüggések felismerésére, és az eredmények láttán a jövőre vonatkozó tennivalók megfogalmazására. *„Társadalmunk fejlődése a jövőben nagymértékben függ attól, hogyan készül fel a mai ifjúság a holnap feladataira. Az oktatás nem nyújthat ... ma sem, még kevésbé a jövőben lezárt ismeretanyagot. Sokkal inkább azokat a kulcsokat kell az ifjúság kezébe adnia, amelyeket felhasználva képes lesz saját maga is megszerezni mindazokat az ismereteket, amelyekre majd élete folyamán szüksége lesz.....az olvasási és könyvtárhasználati kultúra kialakítása nagy segítséget nyújt az iskolai oktató-nevelő munka számára is.”¹* Máiig korszerűek ezek az 1971-ben megfogalmazott gondolatok.

1.2. Rövid történeti áttekintés a mátészalkai Esze Tamás Gimnázium múltjáról

Az Esze Tamás Gimnázium a szatmár-beregi térség egyik legnagyobb és legrangosabb középiskolája, amely a 2007/2008-as tanévben ünnepli fennállásának 60. évfordulóját. Működésének évtizedei alatt több tízezer diák szerezte meg itt a továbbtanuláshoz, egyéni boldogulásukhoz szükséges érettségit. A gimnázium igyekezett mindenkor a térség kulturális centruma is lenni.

Kezdetben önálló épülete még nem volt az iskolának, több helyen is folyt a tanítás. 1961-ben kapott önálló és végleges elhelyezést az intézmény. Ekkor adták át a gimnázium tekintélyes,

szép új épületét, amely a megnövekedett igények miatt 1985-ben tovább bővült még egy épületszárnyal.

Az elmúlt évtizedekben középiskolánk különféle profillal működött – a város munkaerő-szükségletének megfelelően. 1965-ben az akkori oktatási törvény hatására –amely megszüntette a technikusképzést -, beindították az első szakközépiskolai évfolyamot, melyet az iskola akkori elnevezése is híven tükröz: „Esze Tamás Gimnázium és 313.sz. Mezőgazdasági Gépszerelő Szakközépiskola”. A következő évben már géplakatos szakmát is tanulhattak a diákok. Ez látszott jobban megfelelni a település városiasodó, iparosodó távlati igényeinek. 1969-től egészségügyi szakközépiskolai képzés is indult csecsemő-, gyermekgondozónői és általános rendelőintézeti asszisztens szakon. Az intézmény neve ekkor „Esze Tamás Gimnázium és Szakközépiskola”-ra változott. 1975-től az iskola keretein belül középfokú óvónőképzés is működött mintegy öt éven át. 2001-ben érettségizett az utolsó egészségügyi osztály. A képzés megszűnése lehetővé tette az általános és emelt szintű osztályok nagyobb számban való indítását. Az iskola elnevezése ekkor Esze Tamás Gimnázium lett.

Napjainkban intézményünk un. „tisza profilú” gimnázium, évfolyamonként 5-7 osztállyal. A tanulócsoporthoz van emelt óraszámú biológia-kémia, idegen nyelvi, matematika és humán (magyar-történelem) „tagozatos” osztály, s minden évfolyamon indul 1-1 általános tantervű csoport is.

A gimnázium tanulóinak 90%-a jelentkezik továbbtanulni, akiknek 75%-át fel is veszik valamelyik felsőoktatási intézménybe. További 25% a gimnáziumi évek után akkreditált képzésben vesz részt.

Az összlétszám a 2007/2008-as tanévben összesen 865 fő, 25 tanulócsoporthoz, amelynek kb.2/3-a lány, 1/3-a pedig fiú. Diákjainknak 40%-a mátészalkai, 60% pedig vidéki, a környékbéli falvakból járnak be.

Iskolánk széleskörű, több éve fennálló külföldi kapcsolatokkal rendelkezik: pl. Munkács, Nagykároly, Zevenaar (Hollandia), Vittoria (Olaszország). A Rotary Club szervezésében rendszeresen érkeznek hozzánk a világ minden tájáról cserediákok, illetve jutnak el diákjaink a legtávolabbi országokba is. A Sonnenberg kör által szervezett Európa-táborokban is rendszeresen vesznek részt diákjaink.

---

¹ Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására. Művelődési közlöny. 1971. 24.sz.

A színvonalas iskolai és városi ünnepek, rendezvények állandó szereplője a gimnázium Leánykara és a Happy Nation énekegyüttese.

Nagyon fontos szerepe van az információáramlásban és megőrzésben a 20 éve folyamatosan megjelenő újságnak, az ET-nek.

Szintén 20 éves hagyomány a Tudományos Diákkonferencia és Művészeti Fesztivál, azaz az „Esze-napok” megrendezése.

1.2.1. Az Esze Tamás Gimnázium könyvtára

Könyvtár a kezdetektől fogva működött a gimnáziumban. Igaz, eleinte még csak egy portásfülkében, később zárt szekrényekben (tanáriban, folyosón, raktárban stb.) helyezték el a könyveket, majd 1961-ben, az új épületben kapott önálló elhelyezést. Elkötelezett könyvtáros-

elődeink szakszerű és lelkiismeretes munkája nyomán az állomány folyamatosan gyarapodott. Különösen Áts József könyvtáros-tanár tekintette szívügyének az iskolai könyvtár mintaszerű, magas szintű működtetését.

Az évtizedek alatt a mintegy 25.000 kötetre duzzadt gyűjtemény 1985-ben egy új épületszárnyba költözhetett, ahol az olvasótermi állományt külön, de a kölcsönzői térrel egybenyitható, 40 férőhelyes térben lehetett elhelyezni. Az 1990-es évek elején már két internetes számítógép szolgálta a diákokat.

A könyvtár állománya a középiskola profiljának megfelelően alakult. Gyűjtötte a gépészeti, az egészségügyi és óvónői tagozat számára szükséges dokumentumokat is, amelyeket napjainkra már ki kellett vonni az állományból. Jelenleg a történelemmel, a magyar nyelv és irodalommal, nyelvtanulással, a biológia és kémia tantárggyal kapcsolatos dokumentumok, kötelező olvasmányok, feladatgyűjtemények, szótárak gyűjtése az elsődleges. A beszerzésre fordítható összeg az elmúlt években stagnált, így a gyarapítás nem olyan nagyarányú, mint korábban, bár a különféle pályázatokon elnyert sok-százezer forint jelentősen segített ezen a

helyzetben. (pl. a Világnyelv - Tanulóközpont pályázat, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közoktatási Közalapítvány könyvtári pályázata)

1985 óta „épül” hagyományos betűrendes- és szakkatalógus. A tájékoztató munkát nagyban segíti még a speciális, főleg az irodalomtörténeti és történelmi témájú állományt feltáró egyéni készítésű bibliográfia. Könyvtárunk a Szirén programot fogja –az adatok feltöltése után- használni.

2002-ben az egész gimnáziumot felújították, így a könyvtár ismételt bővítésére is sor került: az alapterülete 130 m²-re növekedett, s új, esztétikus bútorzatot, valamint további 2 számítógépet is kapott. Napjainkban ezt a korszerű, tágas és szép könyvtárat használhatják diákjaink. 2007-ben ünnepélyes kertek között -nagy könyvtáros elődünk tiszteletére- könyvtárunkat Áts József Könyvtárteremnek neveztük el.

Ebben a könyvtárban végeztem az olvasás- és könyvtár-szociológiai vizsgálatot.

1.3. A vizsgálat körülményei, a felmérés módszere

A felmérés 2007. szeptember 24. és október 5. között zajlott a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található mátészalkai Esze Tamás Gimnáziumban az oda járó 14-18 éves diákok körében.

Vizsgálati módszerként a kérdőíves felmérést választottam. A kérdőívet a témára vonatkozó szakirodalom alapján állítottam össze. A kérdőív középpontjában az olvasási szokásokra, az

olvasói ízlésre vonatkozó kérdések szerepeltek, de a tanulók szabadidős tevékenységére is rákérdeztem. Három kérdéscsoportban összesen 35 kérdésre kellett válaszolni a vizsgálatban részt vevő tanulóknak. (Olvasói ízlés, olvasási szokások 14 kérdés, könyvtárhasználat 11 kérdés, számítógép-használat 10 kérdés).

Többnyire un. nyitott kérdéseket tettem fel, egy esetben alkalmaztam attitűdskálát, és egy esetben aláhúzással jelölhették a megfelelő választ. Igyekeztem egyértelmű, világos fogalmakat használni, hogy a kérdéseket mindenki egyformán értelmezhesse. Ahol szükségesnek láttam, ott magyarázó megjegyzést helyeztem el.

A mintavétel évfolyamonként és osztályonként a szisztematikus véletlen kiválasztás elve alapján történt, törekedve arra is, hogy a válaszadók nemenkénti aránya reprezentálja a gimnázium összetételét.

A megkérdezettek száma 85 fő volt, ez a gimnázium tanulói létszámának kb. 10%-a.

A vizsgálatban részt vevő tanulók megoszlása évfolyamonként és nemenként a következő:

Lány: 57 fő

Fiú: 28 fő

9. osztályos: 15 fő (10 lány + 5 fiú)

10.osztályos: 22 fő (14 lány + 8 fiú)

11.osztályos: 23 fő (17 lány + 7 fiú)

12.osztályos: 25 fő (15 lány + 9 fiú)

85 fő (56 lány +29 fiú)

A kérdőívek kitöltése mindig a jelenlétemben zajlott, melyet egy rövid tájékoztatás előzött meg az adatfelvétel céljáról. Igyekeztem oldott légkört teremteni a kérdőívek megválaszolásához.

Az adatgyűjtés után következhetett az adatok feldolgozása. Sajnos, nem kis nehézséget okozott az, hogy többnyire nyílt kérdéseket alkalmaztam. Sok esetben nehéz volt tipizálni, kategorizálni, összesíteni a válaszokat, ám végül - a nehézségek ellenére is - kirajzolódott egy kép az Esze Tamás Gimnázium tanulóinak olvasási-, könyvtár- és számítógép-használati szokásairól.

II.

A FELMÉRÉS EREDMÉNYE

AZ ESZE TAMÁS GIMNÁZIUMBAN

2.1. SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK

Közismert tapasztalati tény, hogy az emberek egyre több időt töltenek a képernyő előtt – legyen az a televízió vagy a számítógép monitora.

Az olvasásszociológiai vizsgálatok évtizedek óta kihagyhatatlan eleme a szabadidős tevékenységek népszerűségét tudakoló kérdés, így az általam összeállított kérdőív is kitért erre a témára. Rangsorolni kellett a válaszadóknak, hogy ki mivel tölti legszívesebben a szabadidejét.

Az Esze Tamás Gimnáziumban a megkérdezett tanulók által adott válaszokból egyértelműen az rajzolódott ki, hogy az olvasás –azon belül pedig a szépirodalom olvasása- a rangsorban sajnos az utolsó helyen szerepel, míg a legfontosabb a barátokkal való együttlét a számukra, ami a kamaszkorban szinte szükségszerű életkori sajátosság. A számítógépezést is nagyon sokan rangsorolták előkelő helyen. A TV-videó-zene egyénenként igen változó szerepet tölt be a diákok életében, de összességében a rangsor első helyein szerepelnek ezek a szabadidős tevékenységek is. (1.sz. táblázat)

Egybecseng ez a megállapításom több felmérés eredményével is. *„Fiatalkor és felnőttek körében végzett vizsgálatok (például Nagy 1991; Gereben 1998) már jó ideje érvényesülő, egyhangzó tapasztalata szerint az olvasás még legpopulárisabb válfajával, az újságolvasással sem tud élre kerülni a szabadidős tevékenységek versenyében...”*²

Könyvtárosként nap mint nap tapasztalom, hogy iskolai könyvtárunkból egyre kevesebb diák kölcsönöz a kötelező olvasmányokon kívül értékes szépirodalmat, sőt az otthoni internet-hozzáférés általánossá válása miatt a szakirodalom is egyre kevésbé szükséges már házi feladatok, kisbeszámolók elkészítéséhez.

1.sz. táblázat

Szabadidős tevékenységek	Rangsora
Televíziózás	5
Videózás, filmek	4
Számítógépezés	2
Ismeretközlő irodalom olvasása	6
Szépirodalom	7
Együttlét barátokkal	1
Zenehallgatás	3

2.2. OLVASÁSI SZOKÁSOK, OLVASÓI ÍZLÉS

2.2.1. Az olvasás motívumairól, indítékairól

Ellentmondásosnak tűnik, hogy noha az olvasást szinte az utolsó helyre rangsorolták a megkérdezett diákok a szabadidős tevékenységek közül, azt mégis nagyon fontosnak ítélik. Kérdéseimre, hogy „*Szoktál-e olvasni? Szerinted fontos-e az olvasás? Ha igen, miért? Mit jelentenek számodra a könyvek?*” - többnyire pozitív válaszokat adtak. Fontosnak tartják az olvasást. Tudják, hogy személyes sorsuk, boldogulásuk az olvasottságon, műveltségen, tájékozottságon is múlik. Többnyire racionális okok miatt tartják fontosnak az olvasást.

A megkérdezettek szerint az olvasás fejleszti, bővíti a szókincset, javítja a helyesírást, általa új ismeretekhez juthatunk. „*A legtöbb ismeretet a könyvekből szerezhethjük, az iskolai dolgokhoz jobban hozzá tudunk szólni...*” - írja egy 9. osztályos lány.

Sajnos csak kevesen fogalmazták meg azt, hogy számukra az olvasás élmény, öröm, feltöltődés, igényes szórakozás - de szerencsére találkoztam ilyennel is: „*Számomra a könyvek „átjárót” jelentenek egy másik világba, amelyben megfeledek a mindennapok gondjairól.*” /12. osztályos fiú/

Egy másik diák így fogalmaz: „*Rájöttem, hogy nagyon izgalmas és szép is tud lenni egy könyv.*” /9. osztályos lány/

---

² Gereben Ferenc: Olvasás- és könyvtárszociológiai vizsgálatok Magyarországon. Könyvtárosok kézikönyve 4. Budapest. Osiris Kiadó. 2002. 22.p.

„A fantáziámra bízhatom, kit hogyan képzelek el. Sokkal izgalmasabb egy könyv, mint egy film.” /11. osztályos lány/

„Néha lelki nyugalmat jelentenek a könyvek.” – fogalmaz egy 11-es lány.

Találkoztam azonban negatív megállapításokkal is: „Nem szoktam olvasni... sosem kötött le egy könyv sem annyira, hogy be is fejezzem.” /11.osztályos gimnazista lány!/

Egy 12. osztályos fiú ezt írta: „...nincs türelmem hozzá... szívesebben informálódok az internetről.”

2.sz. táblázat

Az olvasás motívumai, indítékai	Gyakoriság (%)
Kíváncsiság	13
Művelődés, tanulás	17
Szórakozás, kikapcsolódás	8
Kötelező	60
Unaloműzés	2
Egyéb	-
Nincs válasz	-

Szembetűnő, hogy legtöbben a kötelező olvasmányokat olvassák, így sokuknak már nem marad idejük, igényük saját indítékból, érdeklődésből, kíváncsiságból, belső szükségletből olvasni. (2.sz. táblázat)

A kérdőív többnyire nyitott kérdései lehetőséget teremtettek a diákoknak arra, hogy kifejtsek véleményüket a kötelező olvasmányokkal kapcsolatban is. Két ellentétes gondolatot idézek, az egyik: „Általában a kötelezők a legszebb és legérdekesebb könyvek.” - a másik: „Sok kötelező nem szimpatikus. Unalmasak, és különben is, nem szeretek kényszerből olvasni.”

Témájukban, érzelem- és gondolatvilágukban, nyelvezetükben egyik-másik igen távol áll tőlük, sőt néhány kötelezőnek a terjedelme is riasztó. Ha valaki becsületesen minden kötelezőt, ajánlottat szeretne elolvasni, a tanulók mai leterheltsége mellett ez szinte lehetetlen. S az irodalomtanításnak –véleményem szerint- egyik fő célja az olvasás megszerettetése lenne!

Elgondolkodtató, hogy a kérdőív azon kérdésére, miszerint „*Mi a véleményed az un. rövidítésekről?*”, a megkérdezettek 50%-a egyértelműen hasznosnak ítéli azt, míg a többiek csak feltételesen ítélik hasznosnak: segít felidézni a már korábban olvasott mű cselekményét, vagy épp segít értelmezni a történetet. Állításuk szerint sokat kell tanulni, s ahhoz mérten túl gyakori és túl sok a kötelező. Témájukban, érzelem- és gondolatvilágukban, nyelvezetükben egyik-másik igen távol áll tőlük, sőt néhány kötelezőnek a terjedelme is riasztó. Ha valaki becsületesen minden kötelezőt, ajánlottat szeretne elolvasni, a tanulók mai leterheltsége mellett ez szinte lehetetlen. S az irodalomtanításnak –sokak véleménye szerint- egyik fő célja az olvasás megszerettetése lenne! Évtizedek óta vita tárgya szakmai körökben, hogy vajon nem kellene-e változtatni –az irodalomtörténeti és esztétikai értékeket szem előtt tartva- a kötelezők listáján?

Érdektelenség, igénytelenség is motiválhatja a tanulókat, hogy rövidítéseket olvassanak az eredeti mű helyett: „*Szeretem, mert ezekben csak a tartalom van meg.*”

A válaszadók mindössze 3,5%-a kérdőjelezi meg egyértelműen a „rövidítések” létjogosultságát: „*Még soha nem olvastam ilyet. Kivonnám őket a forgalomból. Nem adja vissza a lényegét, a mű varázsát, szépségét.*” (11. osztályos lány)

A felmérés egyik kérdése arra volt kíváncsi, hogy az olvasmányok kiválasztásában milyen tényezők befolyásolják a diákokat? Tanár, barát ajánlja a könyvet, könyvtárban böngészget, vagy a TV, újság reklámja kelti fel az érdeklődést?

A kötelezők dominanciáját igazolja az a tény is, hogy a megkérdezettek zöme (68%) a tanár ajánlására vesz kézbe könyvet. („*Ha muszáj olvasni, akkor a tanárom utasítására kezdek bele.*”) Ez a kötelező olvasmányra vonatkozik.

Sajnos, csak ketten említették, hogy a szaktanár (történelemtanár) kelti fel az olvasás iránti érdeklődést. „*Amikor egy-egy leckét veszünk, a történelemtanár elmondja, milyen, az anyaggal kapcsolatos könyvek, regények vannak, s ha érdekesnek találom, elolvasom.*”

Szembetűnő még az olvasmányok megválasztásában a barátok jelentős befolyása, valamint a „divat” (Harry Potter, Da Vinci-kód). Elenyésző azoknak a tanulóknak a száma, akik más motiváló személyt (szülők, testvér, rokon) vagy egyéb tényezőt (könyvtárban böngészés, lapozgatás, fülszöveg ajánlása, egy szerző műveinek következetes megismerése) is megemlítenek. „*Elmegyek a könyvtárba, s ami megtetszik, kiviszem. Magam bukkanak rá a*

megfelelő könyvre. Barátaim nem sokat olvasnak, ők semmiképpen nem befolyásolnak.” (10. osztályos fiú)

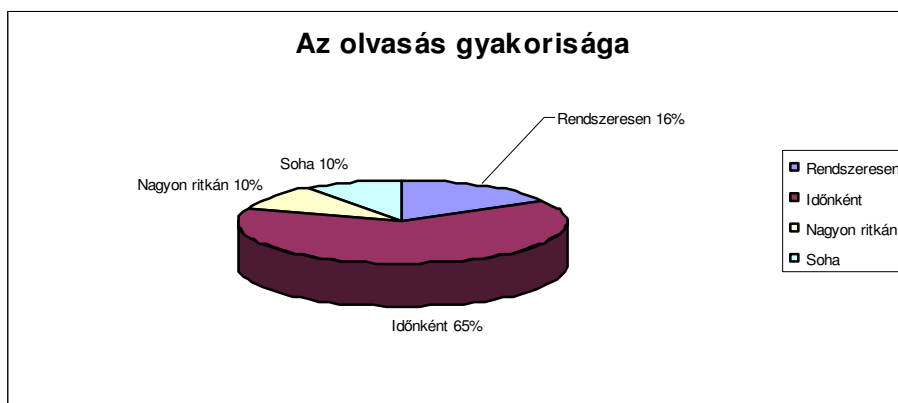
Jelzesszerű, hogy néhányan már az interneten való tájékozódást, könyvrendelést is megemlítik.

2.2.2 A könyvolvasás gyakorisága

Az olvasás gyakoriságára is rákérdeztem a felmérésben, bár szerencsésebb lett volna, ha pontosabban, egyértelműbben, s nem általánosságban teszem fel a kérdést. („Milyen gyakran olvasol?”) A válaszok azonban így is hasonlóak más felmérések eredményeivel (Gereben Ferenc, Nagy Attila). A megkérdezettek zöme (64 %) időnként, azaz negyedévente olvas el 1 könyvet. Rendszeres könyvolvasónak mindössze 16% vallotta magát, 10% nagyon ritkán olvas, s sajnos találok néhány olyan diákkal is (10%), aki állítása szerint soha nem olvas.(3.sz. táblázat) Ők mindannyian arra kérdésemre, hogy „Mit jelentenek számodra a könyvek?”, semmit nem feleltek. Ők azok, akik a sok tanulásra, kevés szabadidőre hivatkoznak: „Mivel sokat kell tanulnom, szabadidőmben már nincs kedvem olvasni.” – fogalmazott egy 12. osztályos lány.

3.sz. táblázat

Az olvasás gyakorisága	Lány (%)	Fiú (%)	Összesen (%)
Rendszeresen (havonta 1 könyv)	9,6	6,45	16
Időnként (negyedévente 1 könyv)	35,48	29	64,5
Nagyon ritkán (évente 1 könyv)	6,45	3,2	9,65
Soha	6,45	3,2	9,65

A témára vonatkozó szakirodalom szerint a serdülőkorúak körében az olvasás inkább lányos, mint fiús tevékenységnek minősül, ám a gimnazisták körében végzett felmérés ezt a tényt csak minimálisan igazolta, hiszen tapasztalatom szerint a fiúk és a lányok közel azonos módon viszonyulnak az olvasáshoz. Nyilván ebben szerepet játszik az is, hogy a kötelező olvasmányok ismerete gimnáziumban egyaránt vonatkozik mindenkire, s a kérdés megválaszolásakor ez is befolyásolhatta a válaszadó tanulókat.

2.2.3. A legutóbbi olvasmányok

Miután megvizsgáltam az olvasás gyakoriságát, motívumait, indítékait, azután kiderítettem, hogy miket olvasnak a legszívesebben a tanulók; van-e kedvenc műfajuk, témakörük; van-e kedvenc szerzőjük, szereplőjük, s választanának-e példaképnek irodalmi alakot.

A szépirodalmi alkotások műnemei, műfajai közül egyértelmű az epika, azon belül is a regény elsőbbsége. (Elvértve említik még a novellákat is.) A megkérdezett tanulók mindössze 6%-a szeret verset, elbeszélő költeményeket olvasni, még kevesebben drámákat, esetleg komédiákat. Általában a könnyedebb olvasmányokat kedvelik, kevesen említik, hogy szívesen olvasnak „*filozófikus történetekről, mély emberi érzésekről, az emberi kapcsolatok viszonyáról, emberi félelmekről, az emberi kreativitásról, az élet-halál kérdéseiről*”. (12. osztályos lány)

Az olvasmányok megválasztásában a lányok és fiúk érdeklődése, irányultsága egyértelműen különbözik egymástól.

A lányok szívesen olvasnak érzelmes, romantikus, szerelmes, ifjúsági-, életrajzi- és lányregényeket, bár a kalandregények sem állnak távol tőlük. A misztikus, mágikus, spirituális, ezoterikus témákat is többen kedvelik közülük, valamint a néhányan a sci-fit, fantasy-t, de az orvosi krimi is szeretik.

A fiúk olvasmányai között többször szerepelnek történelmi témájú regények (különös figyelmet kap a II. világháború), kalandregények, sci-fi, krimi és horror. A napi híreket is említik (igaz csak hárman), mint kedvenc olvasmányokat.

Sajnos többen is azt jelezték, hogy nincs kedvenc témájuk – nyilván ők azok, akik nem szeretnek, nem szoktak olvasni. Akadt a megkérdezettek között, aki a vallásos irodalom olvasását kedveli a legjobban.

Az ismeretközlő irodalom -saját érdeklődésből fakadó- olvasását mindössze nyolcan említették (9,4%), melynek változatos a témaköre: biológia, pszichológia, informatika, műszaki tudományok, történelmi témájú szakkönyvek, esetleg folyóiratok.

2.2.4. A legkedvesebb írók

Elszomorító tény, hogy a megkérdezett diákok 34%-a (29 fő) nem nevezett meg egyetlen író, költőt sem, aki számára különösen kedves volna. A többiek válaszában kétféle tendencia rajzolódott ki: egyrészt az iskola hatása tapasztalható, másrészt egyfajta divat követése figyelhető meg.

A többség olyan írókat, költőket nevezett meg kedvencének, akikről tanulnak a gimnáziumi évek alatt: Jókai, Petőfi, Shakespeare, V. Hugo, Juhász Gyula, Ady, Móricz, József Attila, Madách, Márai Sándor, Mikszáth és Vörösmarty, valamint Molnár Ferenc. Molnár Ferenc kiemelkedik a sorból, hiszen öt 6 diák is (7%) legkedvesebb írójának választotta, ketten pedig még Madáchot és Vörösmartyt említették kedvencükként..

A megnevezett írók-költők másik csoportja a „divatnak” megfelelően alakul: a legnépszerűbb szerző J.K. Rowling. Ő a megkérdezett diákok 12%-nak a legkedvesebb írója.

A sorrendben Agatha Cristhi és Stefan King követi őt (5-5 %), majd Meg Cabot és Dan Brown. (4-4 %).

Találkoztam még Nicolas Sparks, Wilbur Smith, Javier Sierra, Marilyn Ross, Doren Virtue, Daneil Steel, Claire Kenneth és Wayen Chapman nevével, de szerencsére Saint-Exupery, Bulgakov, Gabriel Garcia Marquez és Paulo Coelho is szerepel a listán; a magyarok közül pedig Müller Pétert, Dallos Sándort, Lőrincz L. Lászlót, Rejtő Jenőt és Nemere Gyulát említették.

Az írók nemzetiségét tekintve sajnos a külföldi szerzők dominanciája figyelhető meg.

2.2.5. Kedvenc hősök, példaképek

Arra a kérdésre, hogy van-e kedvenc szereplője, meglehetősen „eklektikus” válaszokat kaptam a diákoktól. Ha kaptam egyáltalán, mert a megkérdezett tanulók 65 %-a nem válaszolt. Tehát nincs egyetlen olyan szereplő sem, aki igazán nagy hatással lett volna rájuk. S a többiekre kik voltak nagy hatással? Többnyire a Harry Potter könyv főszereplői: maga Harry Potter és Hermione, vagy napjaink másik siker-történetének szereplői közül Zsákos Fred és Aragorn (filmélmény alapján). Némileg megnyugtató, hogy Nemeček Ernő is

szerepel e sorban, ahogy egy diák fogalmazta: „*Képes volt életét is áldozni...*” Az emberi érzelmek, az igazán nemes jellem még most is hatást gyakorol olvasóira.

Ketten-ketten említették még Robinsont és Robin Hoodot, Winetoot, valamint a Kis Herceget. A többi szereplő, akinek a neve még felkerült e listára: Vica, Gergő, Tímea (Az arany emberből), Noszty Feri, s Wass Albert Zsejkéje.

Példaképpül szinte senki nem választana irodalmi alakot. „...*fiktív, kitalált alakok nem lehetnek példaképek; inkább a valóságos világból választanék.*” De egyáltalán választanának-e a mai fiatalok példaképet? Szükségük van-e példaképekre? „A szépirodalom személyiségformáló, példaadó szerepe csökkenni látszik.”³

A példaképválasztás csökkenése vagy hiánya serdülőkorban bizonyos mértékig természetes jelenség, hiszen egyre inkább „önmaguk akarnak lenni”, ezért egy példakép követését egyéniségük feladásaként élhetik meg. *”Nem választanék példaképet egy könyvből, mert véleményem szerint a mai világban már nem mérvadóak az ott szereplő emberek.”* – fogalmazott egy 11. osztályos fiú. Ezt bizonyíthatja az a tény, hogy arra a kérdésre: *„Választanál-e példaképpül irodalmi alakot?”* – a megkérdezetteknek mindössze 30%-a válaszolt. Nyilvánvaló, hogy a többségnek nincs ebben a témában mondanivalója. Akik mégis választanának irodalmi alakot példaképpül, azok többen is Nemeceket (4%) említették. Szerepelt még a példakép-listában az iskolában tanult olvasmányokból megismert Kis Herceg, Noszty Feri, Toldi Miklós és Dobó István. A nem iskolához köthető olvasmányaikból néhány diáknak Harry Potter és Hermioné jelent követhető példát. A többieknek senki.

A kérdőív következő kérdése az eddigi olvasmányok legkedvesebb hőseire lett volna kíváncsi. A diákok válaszait olvasva, elemezve a példakép-választáshoz hasonló tapasztalatokat lehetett szerezni. Többnyire olyan szereplőket sorolnak, akikkel kötelező olvasmányokban találkoztak: pl. Vica és Gergő, Odüsszeusz, Spartacus, Jean Valjan, Dobó István, Bütyök és Matula bácsi, Boka és Nemecek. Természetesen Harry Potter ebből a szempontból is vezet: fiúk és lányok egyaránt említették. Robinson és Winetou, valamint Hamupipőke szerepelt még ebben a listában.

2.2.6. Emlékezetes olvasmányok

Az olvasmányok megválasztása nemcsak az egyéni érdeklődést és érzelmi irányultságot mutatja meg, hanem -mintegy tükröt tartva- minden korcsoportnak, minden időben megvannak a jellemző könyvei, olvasmányai.

„Eddigi olvasmányaid közül melyik volt a legkedvesebb számodra?” – érdeklődtem a kérdőívben. A 85 megkérdezett tanuló összesen 52 címet sorolt fel erre a kérdésre. Ezek nagy része az iskolai kötelező olvasmányok közül került ki (42%), a többiek választása pedig (58%) önálló, szabad érdeklődésüknek megfelelően a könnyed bestsellertől a kalandregényen át az igényes, igazán értékes szépirodalomig terjedt.

A megkérdezett diákok 10%-a (9 fő) azonban azt válaszolta, hogy nincs igazán emlékezetes olvasmánya – vagy egyszerűen nem is válaszolt erre a kérdésre. Valószínű azért, mert nincs miről beszámolnia.

Örvendetes, hogy néhányan (8%) 2-3 olyan regényt is megneveztek, amelyek különösen nagy hatást gyakoroltak rájuk.

Annak a tanulónak, aki csak ismeretközlő irodalmat olvas –nem értelmezhető ez a kérdés: „Számomra nincs igazán emlékezetes olvasmány, mert az ismeretterjesztő könyvek úgyszólván nem gyakorolnak érzelmi hatást az olvasóra.” –írta egy 12. osztályos fiú.

Érdeemes megvizsgálni a legkedvesebb könyvek (először a kötelező olvasmányokból választott) összetételét. (4.sz. táblázat)

4.sz. táblázat

Szerző	Cím	Említések száma	100% = 85 fő
Molnár Ferenc	A Pál utcai fiúk	10	12,0
Jókai Mór	Az arany ember	4	4,7
Moliere	Tartuffe	4	4,7
Móricz Zsigmond	Légy jó mindhalálig	2	2,4
Gárdonyi Géza	Egri csillagok	2	2,4
Shakespeare	Rómeo és Júlia	2	2,4
Tamási Áron	Ábel a rengetegben	1	1
E. Kastner	Lassie hazatér	1	1

³ Ábrahám Mónika: 12-14 éves gyerekek olvasási, könyv- és könyvtárhasználati szokásai. Új pedagógiai szemle. 2006. 1.sz. 5.p.

Fekete István	Vuk	1	1
Jókai Mór	A kőszívű ember fiai	1	1
Fekete István	Tüskevár	1	1
Mikszáth Kálmán	Nosztly fiú esete...	1	1
Mikszáth Kálmán	Beszterce ostroma	1	1
Mikszáth Kálmán	Szent Péter esernyője	1	1
Karinthy Frigyes	Tanár úr kérem	1	1
Csehov	A sirály	1	1
Petőfi Sándor	Az apostol	1	1

Látható, hogy Molnár Ferenc regénye, a Pál utcai fiúk évtizedek óta tartja előkelő helyét a kedvenc olvasmányok rangsorában. A tiszta emberi jellem, a szép történet még napjaikban is megérinti a tanulókat, de közel olyan népszerű még Jókai: Az arany ember és Moliere: Tartuffe című műve –hasonlóképpen az Egri csillagokhoz, a Romeó és Júliához és a Légy jó mindhalálig c. művekhez.

A nem-kötelezők közül messze a legnépszerűbb J.K.Rowling Harry Pottere. A mű cselekményessége, varázslatos képzeletbeli világa korunk ifjúságára maradandó hatást gyakorolt. Nyilvánvaló ebben a média szerepe is: a regényből készült filmek láttán, valamint a reklámok hatására kedvet kaptak a diákok a mű olvasására is. Egy 2001-ben Nagy Attila által végzett vizsgálatban még csak a megkérdezettek mindössze 1%-a nevezte ezt a művet kedvencének, addig napjainkban már a 20%-ot is meghaladja ez az arány. Semmi más mű nem ér fel a Harry Potter népszerűségével! Még Dan Brown Da Vinci-kód című műve sem. A megkérdezettek 4,75%-ának volt ez a legemlékezetesebb olvasmánya. Követte ezt Coelho: Tizenegy perc, Dallos Sándor: A nap szerelmese és Meg Cabot: Tinibálvány című könyve. A többi megemlített mű csak egyszer-egyszer fordult elő. (5.sz. táblázat)

A legkedvesebb „nem-kötelezők” listája:

5.sz. táblázat

Szerző	Cím	Említések száma	100% = 85 fő
J.K. Rowling	Harry Potter sorozata	17	20
Dan Brawn	Da Vinci-kód	3	3,5

P. Coelho	Tizenegy perc	2	2,4
Meg Cabot	Tinibálvány	2	2,4
Meg Cabot	Egy igazi amerikai lány	1	1
L. Lowry	Számláld meg a csillagokat!	1	1
Verne	Némo kapitány	1	1
Agatha Christie	Valamennyi könyve	1	1
Sachar	Bradley, az osztály réme	1	1
Cox	Görög regék	1	1
Defoe	Robinson	1	1
S. King	A remény napjai	1	1
Márton Klára	Elment a vonat	1	1
Karl May	Winetou	1	1
F. Coppola	Keresztapa	1	1
Marquez	Szerelemről és más démonokról	1	1
Doreen Virtue	Őrangyalod üzenete	1	1
Széchenyi	Csui	1	1
	Robin Hood	1	1
Fehér Klára	Bezzeg az én időmben	1	1
C. Kenneth	Egon naplója	1	1
Voyne Chapman	Észak lángjai	1	1
C. Applegete	Joyce	1	1
Márai	A gyertyák csonkig égnek	1	1
P. Coelho	Az alkímista	1	1
Sierra	A titokzatos vacsora	1	1

Látható, hogy a válaszadók által felsorolt könyvek között egyaránt találhatók mai bestsellerek, örök-klasszikus ifjúsági kalandregények, lányregények, orvosi krimik, de szerencsére az igazán értékes irodalmi művek is képviseltetik magukat ebben a listában.

A szerzők nemzetiségét vizsgálva egyértelmű a nem magyar származású írók nagyobb aránya. Egy 1964-es reprezentatív országos olvasásszociológiai vizsgálat még Jókai, Gárdonyi, Móricz és Mikszáth olvasottságát jelezte, az évtizedek múlásával azonban – a társadalom egész értékrendjének megváltozásával - napjainkra ez jelentősen átrendeződött. A nemzeti

hagyományok, klasszikus értékek radikálisan háttérbe szorultak, s a ma élő külföldi szerzők könnyed, álomvilágban játszódó, szórakoztató vagy éppen borzongató művei kerültek előtérbe.⁴

A világ változását tükrözi az olvasói ízlés is. Ezt a nem túl kedvező tendenciát támasztja alá az a tény is, hogy a kérdőív azon kérdésére, hogy „*Sorolj fel még néhány számodra emlékezetes művet!*” – szintén hasonló válaszok születtek, pl.

T. Brezina: Hé apu, kevés a zsebpénz!

J. Grisham: A vidéki lány

Gilbert: Tucatjával olcsóbb

Némi bizakodásra azonban az ad okot, hogy fel-felbukkan az említett művek között komolyabb, értékesebb mű is, pl. Hemingway: Az öreg halász és a tenger, Karinthy: Tanár úr kérem c művei.

Az olvasói ízlés alakításában az iskola felelőssége óriási. Igényességre, az értékek követésére, értelmes életre kell nevelni a tanulókat.

A szülők felelőssége is meghatározó: milyen mintát, példát adnak gyermekeiknek?! Sikerül-e pozitív viszonyulást kialakítaniuk gyermekeikben a könyvek iránt? Az egyik megkérdezett diák személyes élményével erősítette ezt meg: „*A Vuk a legkedvesebb olvasmányom, mert az volt az első önállóan elolvasott könyvem.*” (10.osztályos lány)

2.2.7. A legutóbbi olvasmányok

A kérdőív bevezető kérdése a szabadidős tevékenységek rangsorát vizsgálta. A szépirodalom olvasása sajnos az utolsó helyen szerepelt ebben a listában. Ezt látszik bizonyítani az a tény is, hogy a „*Jelenleg olvasol-e valamit?*” - kérdésre a válaszadók 50%-a „nem”-mel válaszolt, s akik jelenleg olvasnak is, azoknak is a fele (55 % = 23 fő) az éppen aktuális iskolai kötelezőket olvassa, s csak kisebb részük választott saját érdeklődésükből valami mást. A kérdőívre válaszoló összesen 85 főnek mindössze 22%-a. Olvasmányaik megválasztásában változatos kép rajzolódott ki: ketten-ketten informatikai ill. történelmi szakkönyvet olvasnak jelenleg, míg mások elsősorban napjaink „slágerkönyveit”, pl.

---

⁴ Nagy Attila: Háttal a jövőnek? Bp. Gondolat Kiadó. 2003. 97. p.

J.K. Rowling: Harry Potter valamelyik kötetét
Dan Brawn: Da Vinci-kód
Dan Brawn: Digitális erőd
Sierrea: A titokzatos vacsora
Doreen Virtue: Fényküldöttek útja
Lőrincz L. László: A kicsik

Szerencsére, a „klasszikusok” közül is szerepel néhány e felsorolásban: Verne és Rejtő-könyvek, Karl May Winetouja, sőt Ady, Márai (Kassai polgárok), Dallos Sándor (A nap szerelmese), és Marquez (Száz év magány) nevét is említették.

A jelenleg olvasó diákok közül 3 fő (7 %) több könyvet is olvas egyszerre.

Az utóbbi 6 hónapban olvasók és nem-olvasók aránya megegyezik a jelenlegi olvasók és nem-olvasók arányával; sőt az olvasmányok megválasztásában is hasonlóságok mutatkoznak. Meghatározó az éppen aktuális iskolai kötelező olvasmányok jelenléte. A válaszadók összlétszámának mindössze 9%-a említi olyan –az elmúlt 6 hónapban olvasott- könyveket, amelyek nem köthetők az iskolához, pl.:

Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember
Müller Péter: Szerettkönyv
Tolkien: A gyűrűk ura
S. King: Éjszakai műszak
Guinness Rekordok könyve
Rejtő Jenő: Elátkozott part
A CIA titkos tevékenységei

A felmérés kérdéseire adott válaszok alapján a következő megállapításokat lehet tenni.

A megkérdezett diákok többségének az olvasás szinte kizárólagosan a kötelezők olvasását jelenti csak. A belső igényből fakadó örömszerző olvasás egyre kevesebbek igénye. Szerteágazó okai vannak ennek: az utóbbi évek, évtizedek társadalmi háttere, gazdasági helyzete jelentősen megváltozott; utat tört magának a globalizáció, amerikanizáció, robbanásszerű a technikai fejlődés. Jelentősen átalakult a könyvkiadás, a könyvpiac a színes,

dekoratív, albumszerű ismeretterjesztő művek javára; a jövedelmi viszonyokhoz képest jelentősen megrágultak a könyvek.

Mindezek a hatások érződnek az egyre inkább teljesítmény-centrikus oktatásban is. „Az élet egésze is haszonelvűbb, anyagiasabb, földhözragadtabb, ideológiamentesebb lett. ... ez az olvasmányok összetételében is tükröződik. ... A romantika és a klasszikus realizmus vonzereje csökkenő tendenciájú, a kortárs, értékes művek keresettségé szinte alig mutatható ki, míg a szórakoztató, könnyed, kalandos, szerelmes témájú, illúziókat, az álmvilágot mutató... olvasmányok népszerűsége érzékelhetően növekszik.”⁵

Némi bizakodásra azonban lehet okunk: még mindig van egy olyan –igaz picinyke- réteg a diákok között, akik olvasmányaikban is ki tudják választani az értéket. Ehhez értelmi és érzelmi intelligencia egyaránt szükséges. A szülők és a család, valamint az oktatás és a pedagógus felelőssége egyaránt óriási.

A felmérésben arról is tájékozódtam, hogy a diákok olvasmányaikról szoktak-e beszélgetni valakivel? A válaszokból az derült ki, hogy leginkább barátaikkal osztják meg olvasmányélményeiket, társalognak könyvekről. Tanáraikkal legfeljebb tanítási órán, a kötelező olvasmányok kapcsán szoktak beszélgetni. Csupán 2 diák említette, hogy történelemtanára ajánlására vesz kézbe, olvas el 1-1 könyvet, s meg is beszél az. Könyvtárossal mindössze egy diák osztja meg gondolatait, de szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel is csak kevesen társalognak könyvekről, de ha mégis, inkább az édesanyák partnerek ebben. „*Nincs ilyesmire idő.*” –sommázta egy diák.

A családok életében egyébként sem igazán fontos az olvasás. „*A mai rohanó világban a felnőtteknek a munka és kötelezettségeik mellett nincs idejük az olvasásra, de talán nem is akarnak olvasni.*” – írta egy 12. osztályos lány. Megszépítő módon –az elvárásoknak megfelelően- ugyan a megkérdezettek zöme (56%) azt válaszolta, hogy rendszeresen olvasnak a szüleik, ám a valóság nyilván más. Akik mégis többet olvasnak, azok az édesanyák: „*Anyukám TV helyett inkább olvas. Szinte falja a könyveket. Rendszeresen könyvtárba jár.*” (10.osztályos fiú)

Az édesapák többnyire újságokat, szakkönyveket olvasnak, pedig „*...a szülő mutatja a jó példát a gyerekeknek.*” –vélekedett egy 9.osztályos lány. Esetleg a nagyszülők, testvérek, más

---

⁵ Nagy Attila: Modernizáció: globalizáció, amerikanizáció? Könyvtári figyelő. 1997. 3.sz. 465.p.

rokonok is mutathatnának pozitív mintát, ám ilyenről a megkérdezettek közül csak néhányan számoltak be.

Szomorú tény, hogy a megkérdezett tanulók 13%-ának a családjában egyáltalán nem fontos az olvasás.

2.3. KÖNYVHASZNÁLAT

2.3.1. Az olvasmányok beszerzési forrásai

Az olvasáshoz való viszonyulást bizonyos mértékig az is jellemzi, hogy az olvasó ember könyveit honnan, hogyan szerzi be. A kérdőív ennek a vizsgálatára is kitért: „*Hogyan jutottál a most olvasott könyvhöz?*”

Természetesen azok, akik jelenleg nem olvasnak semmit (43 fő), erre a kérdésre nem adtak feleletet. A többiek válasza rendszerezve:

Saját családi könyvtárban megvolt:	14 fő
Megvásárolta:	9 fő
Baráti kölcsönzés:	8 fő
Könyvtári kölcsönzés	6 fő
Ajándékba kapta:	3 fő
Internetről letöltötte:	2 fő

Többnyire az otthoni könyvtárból szerzik be olvasmányaikat a diákok. Ha a családok többsége nem is rendelkezik gazdag könyvgyűjteménnyel, legalább a kötelezők zöme (a többség ezt olvassa jelenleg) megtalálható saját tulajdonban is. A könyvtári kölcsönzés ennek arányában egyre csökken, mint ahogy egyébként is kevesebbet járnak a tanulók könyvtárba, mint a korábbi években.

Szembetűnő, hogy az olvasmány beszerzésében már megjelent a modern technika nyújtotta lehetőség is, a számítógépről való letöltés, ami olyan értelemben örvendetes, hogy néhányan (akik ismeretterjesztő szakkönyvet olvasnak) érdeklődésüknek megfelelően jól tudnak tájékozódni interneten is.

Sajnálatos azonban, hogy könyvek ajándékozása nem szokásos, nem divatos napjainkban.

2.3.2. Könyvtárhasználat

„Az iskola- és művelődésszociológia számára évtizedek óta az egyik legizgalmasabb kérdés, hogy az előnyös társadalmi helyzetű rétegek miként örökítik át a következő generációk számára az általuk már felhalmozott (örökségbe kapott) javakat?”⁶

A kulturális tőke fogalmát a 20. század egyik legnagyobb –a kultúra kérdését vizsgáló-elméletalkotója, P. Bourdieu vezette be.

A tanulók nem egyforma kulturális tőkével indulnak az életbe, hiszen minden család más és más kulturális javakkal, más és más értékrenddel rendelkezik. A kulturális tőke átörökítéséért elsősorban és leginkább a család a felelős, de a családon kívüli intézmények: az iskolák, más kulturális intézmények (pl. a könyvtár) szerepe is jelentős ebben a folyamatban. Ebben rejlik a könyvtárak óriási jelentősége. Az ott felhalmozott, különféle dokumentumokban „tárolt” ismeretek eljutnak-e az olvasóhoz, tudja-e azt „használni”, alkotó módon továbbgondolni a már rögzített tudást? A könyvtáraknak értékközvetítő szerepük van.

A szociológiai vizsgálatok időről időre igyekeznek feltárni a könyvtárhasználati szokások vizsgálatán keresztül, hogy ezt a kultúra- és ismeretközvetítő szerepét mennyire teljesíti a könyvtár – egyáltalán élnek-e az emberek, a diákok a könyvtár által nyújtotta lehetőségekkel? Az utóbbi években végbement technológiai változások különösen indokoltá teszik az ilyen jellegű adatfelvételeket.

A kérdőív vizsgálta a mátészalkai gimnazisták könyvtárhasználati szokásait is.

„Beiratkozott tagja vagy-e jelenleg valamelyik könyvtárnak? (könyvtáraknak) Ha igen, melyiknek? (melyeknek) Ha nem, miért nem?” – hangzott a kérdés. A válaszok összesítése meglehetősen kedvező helyzetet valószínűsít – a mindennapi tapasztalatokkal ellentétben.

A 85 válaszadó 94%-a vallotta magát könyvtári tagnak, s mindössze 6% (5 fő) volt, akik nem könyvtári tagok. Különböző okokkal indokolják ezt: nincs ilyenre idejük, nincs is szükségük erre, mert „...minden megvan otthon, internet is van már.” –jelezte egy 10. osztályos fiú.

A magát könyvtárlátogatónak valló 80 diák 22%-a csak egy könyvtárba jár – váltakozó arányban vagy csak a községi- (városi), vagy csak az iskolai könyvtárba. A 80 beiratkozott olvasó 78%-a két könyvtárnak is a tagja: egyaránt látogatják az iskolai és a lakóhelyük szerinti közkönyvtárat is. (6.sz. táblázat)

Korábban ilyen jellegű vizsgálatok nem voltak a mátészalkai gimnáziumban, így a most kapott adatokat nincs mivel összehasonlítani. A tapasztalatok és a könyvtár statisztikai adatai

---

⁶ Nagy Attila: Kulturális tőke és internethasználat. Könyv és nevelés. 2001. 3. sz. 14.p.

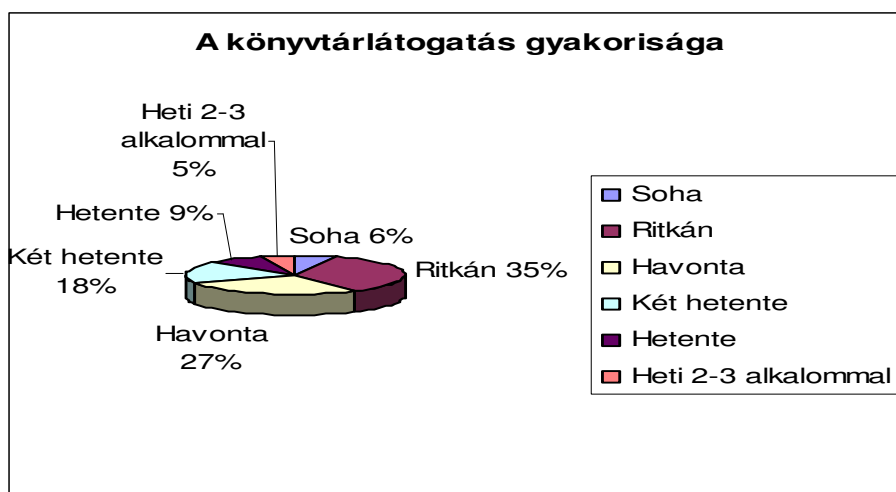
alapján azonban megállapítható, hogy a valóság némileg más: egyre kevesebben járnak könyvtárba. Az ellentmondás talán abban rejlik, hogy a kölcsönző füzetbe a tanév elején mindenkinek az adatait felvesszük, de sokan talán „megszépítették” válaszukat.

6.sz. táblázat

Tagja vagy-e valamelyik könyvtárnak?		
	Mátészalkai gimnáziumban	Országos vizsgálat szerint
Nem	5 fő = 6%	22%
Jelenleg egy könyvtárnak	18 fő = 21%	45 %
Jelenleg több könyvtárnak	62 fő = 73%	32 %

Nagy Attila 2001-ben, gimnazisták körében végzett országos vizsgálata szerint is a könyvtári tagok aránya jelentősen nagyobb volt a könyvtárt nem látogatókétól, ám Péterfi Rita 2005-ben végzett hasonló vizsgálata szerint a megkérdezettek mindössze 11,5%-a tagja egy vagy több könyvtárnak.⁷ A technológiai változások, a számítógépek, az internet robbanásszerű elterjedése miatt egyre kevesebben járnak könyvtárba.

A kérdőív a következőkben azt vizsgálta, hogy „Milyen gyakran látogatod a könyvtárat? Egy-egy alkalommal mennyi időt szoktál a könyvtárban tölteni?” Úgy tűnik, erre a kérdésre már realitásabban válaszoltak a megkérdezett diákok. A 80 fő könyvtárlátogató 37%-a (30 fő) ritkán (azaz 2-3 havonta), 29%-a (23 fő) havonta, 19%-a (15 fő) két hetente, 10%-a (8 fő) hetente, míg heti 2-3 alkalommal mindössze 4 fő keresi fel a könyvtárat. (7.sz. táblázat)

⁷ Péterfi Rita: A könyvtárhasználati szokások alakulása a számítógép- és internethasználat tükrében. Könyvtári figyelő. 2006. 4. sz. 469. p.

Az adatokból kitűnik, hogy jóval többen vannak azok, akik kevésbé rendszeresen, csak ritkán járnak könyvtárba. Felmerül a gondolat, hogy vajon mennyire tudnak felkészülni így a „tudásalapú társadalom” követelményeire? Tudnak-e majd magabiztosan, könnyedén tájékozódni az információk özönében, ha nem veszik igénybe az információkeresésre vonatkozó, speciális tudással rendelkező könyvtáros szakemberek segítségét?

A vizsgálat szerint nemcsak a könyvtárlátogatás gyakorisága csökken, hanem az ott eltöltött idő is.

8.sz. táblázat

Egy-egy alkalommal a könyvtárban eltöltött idő		
5-10 perc	31 fő	36 %
30-60 perc	12 fő	14 %
1-2 óra	21 fő	25 %
Több óra	9 fő	11 %
„Változó”	12 fő	14 %

A számok, adatok különféle eseteket tükröznek. Egyre gyakoribb az, hogy valaki csak a kötelező olvasmányok, szótárak, feladatgyűjtemények kikölcsönzése, esetleg valamilyen gyors információ, adat megkeresése miatt keresi fel a könyvtárat, s „...ahhoz elég 5-10 perc is. Általában céltudatosan szoktam menni.” – fogalmazott egy 10.osztályos lány. Hosszabb időt többnyire akkor töltenek el a könyvtárban, ha interneteznek, esetleg jegyzetelnek is, ám az ilyen tanulók száma egyre csökken. (8.sz. táblázat)

A kérdőív kitért annak a vizsgálatára is, hogy „Milyen szolgáltatásokat szoktál igénybe venni?” a könyvtárban. A megkérdezettek 65%-a kizárólag kölcsönözni szokott, elsősorban kötelező olvasmányokat, tanítási órára szótárokat és feladatgyűjteményeket. Sajnos jóval kevesebben szokták igénybe venni az olvasóterem lehetőségeit. Tanácsot, tájékoztatást, információt kevesen kérnek. Jegyzetelni nem szeretnek, de mivel a gimnázium könyvtárában fénymásolásra nincsen lehetőség, ezért inkább kölcsönözhető dokumentumot választanak.

A megkérdezettek mindössze csak 8%-a (7 fő) jár rendszeresen tanulni is, „olvasni, csendre vágyva nyugalmat találni” a könyvtárba. Csupán egy 12. osztályos lány akadt, aki azért szeret könyvtárba járni, hogy olvasmányélményeiről beszélgethessen.

Hetilapok, folyóiratok olvasása nem célja a tanulóknak, de a számítógépeket azonban a megkérdezettek 26%-a szokta igénybe venni. Korábbi vizsgálatok hiányában is -pusztán tapasztalati tényként- állítható, hogy az internethozzáférés otthoni elterjedése miatt ez a könyvtári szolgáltatás is kezd háttérbe szorulni. *„Mindent meg tudok egyedül is találni otthon az interneten.”* – állította egy 11. osztályos fiú.

A válaszadó diákok 46%-a leginkább a magyar és történelem tantárgy tanulása kapcsán, néhányan a földrajz miatt (14%) , valamivel többen (24%) a kémia, biológia, fizika órán kapott feladatok megoldásáért keresi fel a könyvtárt. A korábbi években gyakran kölcsönzött nyelvkönyvek népszerűsége is csökkenni látszik.

Elgondolkodtató, hogy a könyvtár kínálta lehetőségeket kihasználják-e a diákok? Használtatja-e a pedagógus a szakorák tananyagának elsajátíttatásához a könyvtárat is? Sajnos teljesítmény-centrikusság a mai iskola egyik legfőbb sajátossága.

A kérdőív választ várt arra is, hogy: *„Szoktál-e segítséget kérni a könyvtárostól? Ha igen miben, s milyen gyakran?”* A diákok többnyire (47 fő = 55%) praktikus útbaigazítást vár csak, hogy az éppen keresett könyvet merre találja meg. A tanulók 25%-a még ebben sem kér segítséget, hiszen *„A könyvek megtalálása nem nehéz. A témakörök külön vannak választva, jelölve, és tudom az ábécét. Közben legalább megnézem a többi könyvet is.”* – fogalmazott egy 10. osztályos lány.

A könyvtárlátogató 80 főből tízen (12%) mondták csak, hogy tájékoztatást, *„...dolgozathoz ajánlást...”* kérnek. Sokan úgy gondolják, hogy erre és jegyzetelésre, böngészésre nincs is szükségük. *„A diákok már nem a könyvtáros segítségét kérik, hanem a számítógépen vannak különböző kereső oldalak, amelyek bármit megkeresnek. A mai fiatalok a számítógéphez jobban értenek, így könnyebben megtalálják a keresett dolgot.”* – foglalta össze egy 10. osztályos fiú a tanulók tipikus vélekedését. *„Kényelmesebb otthon, a gép előtt ülve kimásolni az információkat, mint a könyvtárban először is összegyűjteni a szükséges könyveket, majd belőlük kiemelni, kikörmölni a lényegét.”* – írta egy 11. osztályos lány. *„Különben is több dolgot lehet a gépen megtalálni, mint a könyvtárban.”* - állította egy 9. osztályos fiú.

Aki nem ismer valamit, az arról nem is tud érdemben véleményt mondani. Aki csak ritkán jár könyvtárba, nem veszi igénybe a szolgáltatásait, az várható módon arra a kérdésre, hogy:

„Vannak-e kielégítetlen igényeid azzal a könyvtárral szemben, ahová jársz?” – pozitív, esetleg semleges választ fog adni, ezért a megkérdezett diákok többnyire elégedettségüket fejezték ki. Azoknak a véleményére azonban mégis érdemes odafigyelni, akik gyakrabban látogatják – elsősorban az iskolai könyvtárat: „...gyönyörű és nagy, csendes, nyugodt hely, ahol tanulni is lehet; rendben vannak a könyvek polcokon...” A külsőségeken kívül az igazi könyvtárhasználók a könyvtár állományával is elégedettek: „Mindent megtalálok, nem kell máshová mennem, és még internet is van.” – válaszolta egy 12. osztályos fiú.

Egy 10. osztályos tanuló arról számolt be, hogy egyetemista testvérének az iskolai könyvtárban találta és kapta meg a számára szükséges könyvet.

A könyvtáros-tanárok személyiségét, munkáját is pozitívan értékelték a megkérdezett diákok: segítőkészek, lelkiismeretesnek, kedvesnek látják őket. (A vizsgálatban résztvevők 53%-a tett erről említést.)

Mindössze hárman (3,5%) fogalmaztak meg némi kritikát az iskolai könyvtárral szemben: több új regényt szeretne, vagy mert éppen nem találta meg a keresett könyvet, esetleg hosszabb délutáni nyitvatartási időt igényelne, jó lenne, ha fénymásoltathatnának a könyvtárban a jegyzetelés figyelem- és időigényes tevékenysége helyett. Napjainkban ez talán valóban jogos igény, bár a jegyzetelés nemcsak reprodukálási folyamat, hanem a szellemi munka, a tanulás lényeges technikája is, amit szintén el kell sajátítani, s be kell gyakorolni. Közkönyvtárral kapcsolatban egyetlen esetben kifogásolták, hogy „...látszik a könyvtárosról, nem szereti, amit csinál.”

A megkérdezett diákok zöme - ha ő lehetne a könyvtáros - nem változtatna semmit. „A könyvtárral vagyok a legelégedettebb az iskolában.” – állította egy 9. osztályos lány.

Mindössze 7 fő (8%) javasolt valami változtatást, pl. több számítógépet helyezne el a könyvtárban, az olvasótermi könyveket is kikölcsönöznék. Egy esetben akadt igazán figyelemreméltó, megfontolandó ötlet: „Több könyvtári órát tartanék a könyvtár, a könyvek szerepéről, s ajánlanék is 1-1 könyvet.” (10. osztályos lány.)

Egyéni véleményét fogalmazta meg az a 12. osztályos lány, aki azt mondta: „...nagyobb könyvtárakat építenék, de sajnos manapság a diákok körében lenéznek azokat, akik szeretnek olvasni, és szabadidejüket is olvasással töltik.”

A mátészalkai gimnazisták könyvtárhasználati szokásait vizsgáló kérdőív egy nem szokványos kérdéssel zárult: „*Hallottál-e már a Bod Péter Könyvtárhasználati Versenyről? Szerinted mi a célja ennek a vetélkedőnek?*”

Az Esze Tamás Gimnáziumban nagy hagyománya van a versenyen való részvételnek, általában szép eredményeket érnek el a tanulók mind a megyei vetélkedőn, mind pedig az országos döntőn is. A válaszadó diákok 73%-a (62 fő) azonban mégsem hallott a versenyről. Úgy tűnik, egy szűk kör figyel csak erre, valószínűleg azok, akiknek osztálytársaik, barátaik már értek el sikereket, eredményeket. A verseny célját azonban tökéletesen fogalmazzák meg: tanuljanak meg jól tájékozódni a könyvtárak, könyvek, az információk labirintusában, ám mégsem tartják ezt igazán figyelemreméltó, vonzó eseménynek. A könyvtár szinte már elavult intézménynek tűnik egyes diákok szemében. Mindössze hárman jelezték azt (4%), hogy a jövőben szívesen vennének részt ebben a versenyben.

2.4. SZÁMÍTÓGÉPHASZNÁLAT

„*A gyors információkeresésben való jártasság megszerzése az információrobbanás korában nélkülözhetetlen része a korszerű általános műveltségnek, de magában rejti az ismeretszerzés leegyszerűsítésének veszélyét is.*”⁸ – ezek az 1970-es években Áts József által megfogalmazott gondolatok soha olyan aktuálisak nem voltak, mint napjainkban. A technológiai fejlődés, a számítógépek és az internet otthoni elterjedése következtében az elmúlt években felnőtt egy un. netgeneráció. A tudásszerzés, az információhoz jutás újfajta –hálózati- módjai azonban nemcsak lehetőségeket, hanem veszélyeket is hordoznak magukban.⁹ – figyelmeztet Beély Gábor is, de már 2007-ben!

A kérdőív kitért annak a vizsgálatára is, hogy a diákok családja otthon rendelkezik-e számítógéppel; tisztában vannak-e azzal, hogy napjaink könyvtáraiban miért vannak számítógépek is; valamint használja-e azokat?

---

⁸ Áts József: Olvasástanítás – középfokon : könyv- és könyvtárhasználati szokások kialakításának kérdése a középiskolában. Mátészalka. 1972. 182.p.

⁹ Beély Gábor: Főszerepben a könyvtáros-tanár; avagy az iskolai könyvtár adaptív lehetőségei. Iskolakönyvtáros. 2007. 1-2. sz. 9. p.

A megkérdezettek 99%-a (84 fő !) rendelkezik otthon számítógéppel, néhány család akár többel is! Napjainkban a számítógép és az internet természetes „tartozéka” már az életüknek, a tizenévesek körében ez a legfontosabb hírforrás, információszerzési eszköz.

A Nagy Attila és Péterfi Rita által 2005-ben végzett országos Olvasás, könyvtár- és számítógép-használati vizsgálatban közölt adatok jól tükrözik a változást: 2001-ben a háztartások 22 %-a volt számítógéppel ellátott, s évről évre folyamatosan emelkedve 2005-ben ez már 35 % volt. A tendencia folytatódott: 2007-ben –igaz, nem a teljes lakosságot reprezentáló országos vizsgálatban- gimnáziumi tanulók egy szűk rétegében mérve, az eredmény megdöbbentő: a számítógép minden családban otthon van, s hasonló arányban használják a tanulók az internetet is.

A kérdőív kíváncsi volt arra is, vajon tudatában vannak-e a diákok, hogy napjaink könyvtáraiban miért találhatóak számítógépek is. A válaszadók 52%-a (44 fő) szerint a gyors és egyszerűbb, könnyebb, kényelmesebb információszerzés érdekében, de vannak, akik úgy gondolják, hogy egy adott könyvtár esetleges hiányosságait hivatott pótolni a könyvtári számítógép, konkrét könyveket lehet ott megkeresni, elolvasni. Sajnos, csak egy diák tett említést a különféle elektronikus könyvtárak, adatbázisok által nyújtotta lehetőségekről!

Néhányan (8% = 7 fő) a könyvtárosok adminisztrációjának megkönnyítésével, adatok tárolásával, feldolgozásával magyarázták a számítógépek könyvtári jelenlétét. Ketten nem válaszoltak.

A megkérdezett diákok 46%-a nem szokta használni a könyvtári számítógépeket, csak otthon internetezik. Egyelőre még kevesen vannak azok (24% = 20 fő), akik tudatosan, anyaggyűjtésre, kutatómunkához, tanuláshoz, felvétellel kapcsolatos információk megkeresésére használják – a könyvtáros segítségét kérve- a számítógépet.

Ez a tény igazolódik abban is, hogy a diákok által látogatott honlapok közül a leggyakrabban az un. ismerkedési oldalakat (pl. iwiw, myvip, barátikor), kereső oldalakat (pl. google), az un. „gyűjtő” oldalakat (pl. startlap, origo, kapu), és levelező oldalakat (pl. freemail, citromail) említették. Jóval kevesebbszer olvasnak tanuláshoz, művelődéshez kapcsolható honlapokat, mint pl. sztaki, felvi, sulinet, om, mek, sulinet, wikipedia stb., ellenben előszeretettel látogatják pl. a puska.hu oldalát.

Összesen 84 honlapot neveztek meg, ezek felét csak egyszer említették, tehát azok egy-egy tanuló speciális érdeklődését tükrözik. Többségük sporttal, számítástechnikával, szórakozással kapcsolatos, néhány közülük pedig irodalmi jellegű (pl. amatőr költők fóruma, versoldalak, litera stb.). Két tanuló a saját honlapját is megnevezte. Ők már a mai kor „gyermekei”.

A diákok által látogatott honlapok az említés gyakoriságának sorrendjében:

google.hu (36 említés)
iwiw.hu (34 említés)
freemail.hu (25 említés)
myvip.hu (23 említés)
startlap.hu (21 említés)
origo.hu (11 említés)
baratikor.com (10 említés)
Yotube.com (8 említés)
felvi.hu (7 említés)
citromail.hu (6 említés)
puska.hu (6 említés)
szon.hu (5 említés)
msn.com (5 említés)
wikipedia.hu (4 említés)
kapu.hu (3 említés)
sztaki.hu (3 említés)
gamestar.hu (3 említés)

A további honlapokat csak 1-2 tanuló említette: sportmotor.hu, nemzetisport.hu, hasznáلتautó.hu, kuruc.info, szabolcsfoci.hu, gatveder.hu, rock.lap.hu, vicclap.hu, vizsga.hu vipmail.hu, bravo.hu, zeneismertetok.hu, taktika.hu, ezoterikus.hu, feliratok.hu, hvg.hu, bookline.hu, fisz.hu, port.hu stb.

A diákok azt gondolják, hogy interneten bármit meg tudnak keresni, de egyelőre még nincsenek tudatában annak, hogy a megbízhatóság, a hitelesség és a teljesség is fontos

szempontok. Meg kell tanulniuk, hogy mikor érdemes a hagyományos dokumentumokhoz fordulniuk, s mikor a számítógéphez.

Ez a tudatosság még csak keveseknek a sajátja: „*A könyvek és az internet együtt kell, hogy létezzenek.*” – fogalmazta meg az a 12. osztályos fiú, aki a kitöltött kérdőíve alapján gyakran és igényesen olvas.

Egyértelmű, hogy a hagyományos értelemben vett kulturális tőke (otthoni könyvek száma, könyvtárhasználat) és a világháló igényesebb jellegű használata között pozitív kölcsönhatás van.

A felsorolt honlapokat elemezve kitűnik – s a kérdésre adott válaszok is ezt igazolják-, hogy számítógépen inkább valamiféle szakirodalmat olvas a tanulók 47%-a, míg szépirodalmat csak a diákok 25%-a keres a világhálón, mások (28%) pedig egyébre -nyilván csupán csak szórakozásra használják a gépet.

A kereséshez általában nem kérnek segítséget szakembertől. A válaszadó diákok 61%-a véli úgy, hogy boldogul egyedül is, a keresett, számára megfelelő információt mindig megtalálja.

A kérdőív választ várt arra is, hogy „*Elégedett vagy-e azzal, ahogyan a hasznos honlapok megismertetése történik a gimnáziumban?*” A diákok zöme (59%) megfelelőnek tartja azt, bár konkrét példát csak két tanuló említett: „*...a továbbtanulásban segítő honlapokat összegyűjtötték nekünk.*” – írta egy 12. osztályos lány.

Elgondolkodtató, hogy a tanulók

26%-a elégedetlen ebből a szempontból. „*Legfeljebb a könyvtárban kapok ilyen ismertetést, mástól nem..*” –írta egy 10. osztályos lány. „*A gyerekek nem igazán ismerik a hasznos oldalakat. Ha pl. adatgyűjtés a feladatuk, akkor csak a keresőt használják. A témához kapcsolódó, vagy jó kiindulási pontot adó oldalakat nem. Szerintem informatika vagy könyvtári órán ezeket is tananyagként lehetne elmondani.*” -vélekedett egy 11. osztályos lány. „*Talán több diák használná hasznosan a netet, és nemcsak szórakozásra, ha ismerne ilyen oldalakat.*” – összegezte sokak véleményét egy 10. osztályos lány.

A tanulók 55%-a úgy ítéli meg, hogy a számítógépek idővel kiszorítják életünkben a könyveket. „*A mai rohanó világban csak a sebesség fontos.*” (12. osztályos lány), de van, aki

szerint máris kiszorították a gépek a könyveket, „...pedig régen nem volt számítógép, mégis műveltek voltak az emberek.” (9. osztályos lány)

A diákok mindössze 13%-a ítéli úgy meg, hogy könyvekre mindig szükség lesz. Bizakodóan úgy véli egy 10. osztályos lány, hogy „aki szeret olvasni, az akkor is azt teszi majd, ha körülötte mindenhol gépek lesznek.”

A legrealisabban azok látják a helyzetet, akik szerint csak részben törnek előre a számítógépek. Kétségtelenül végtelen lehetőségek rejlenek benne, de „...szeretem a szép könyveket, és szívesebben rakok magam köré 10 könyvet, hogy kutatómunkát végezzek, minthogy az interneten kutassak.” –írta egy 11. osztályos lány.

A könyvtáraknak sajnos nagyon nehéz jövőt jósolni a diákok: „Felfalja őket a technika. Az internet elnyomja a könyvtárhasználatot. A mai fiatalság már nem érdeklődik eléggé a könyvek iránt.” –írták. A válaszadók 65%-a ítélte úgy meg, hogy egyre inkább háttérbe szorulnak majd a könyvtárak.

Ez a folyamat sajnos már el is kezdődött. A könyvtáraknak ebben a megváltozott világban újra meg kell találniuk helyüket: meg kell vizsgálniuk, hogy milyen módon és mértékben képesek szolgálni az emberek, a diákok életben való boldogulását; tud-e megfelelő segítséget nyújtani a hozzáfordulóknak, kinek-kinek a saját problémája megoldásában. Meg kell tenniük a könyvtáraknak mindent annak az érdekében, hogy szolgáltatásaikkal eljussanak mindenkihez, a világhálót használókhoz is. A könyvtárosoknak, pedagógusoknak, szülőknek együtt kell megmutatni a lehetőségeket, megfelelő feladatokat adva.¹⁰

Csupán 6 fő (7 %) vélekedett úgy, hogy a könyvtárak szerepe, jelentősége, működése semmit nem fog változni. Bizonyára ők azok, akik nem igénylik a könyvtár szolgáltatásait, így nem is érzékelik a változás jeleit.

---

¹⁰ Péterfi Rita: A könyvtárhasználati szokások alakulása a számítógép- és internethasználat tükrében. Könyvtári figyelő. 2006. 4. sz. 471. p.

III.

ÖSSZEFOGLALÁS

A mátészalkai Esze Tamás Gimnáziumban olvasás- és könyvtár-szociológiai vizsgálat még sohasem volt.

A diákok szívesen töltötték ki a kérdőíveket –amiért köszönet illeti őket-, és érdeklődéssel várják a tapasztalatokat, következtetéseket.

A száraz statisztikai adatok tényeket takarnak, folyamatokat világítanak meg. Az elemzés ráirányíthatja a figyelmet a mélyebb összefüggésekre, a hiányosságokat is feltárva segítheti a könyvtárosok és a tanárok további munkáját, hiszen a cél azonos: az érettségi után olyan diákok kerüljenek ki a gimnáziumból, akik ismereteik által megtalálják és megállják helyüket az életben.

A vizsgálat tényei és a tapasztalat is azt igazolták, hogy az utóbbi években jelentősen megváltozott az olvasási kedv, tanulóink egyre kevesebb igényes szépirodalmat olvasnak – vele együtt a humán műveltség értéke is csökkent-, jelentősen megváltoztak a könyvtárhasználati szokások is, hiszen egyre kevesebbet járnak könyvtárba, egyre kevesebbet kölcsönöznek a tanulók. Megnőtt viszont a gyors információk iránti igény, ám a diákok tudatában a könyvtárakról kialakult kép alapvetően nem változott. A könyvtárt még mindig valamilyen csendes, elmélyülésre alkalmas helynek gondolják, a könyvtárost pedig egy kedves, mosolygós „kiszolgáló” személynek látják. Tudatosan propagandával tenni kellene azért, hogy ez a kép megváltozzon, s a könyvtár ne csak a könyvek táráját jelentse, hanem olyan információs központot is, ahol a korszerű ismeretekkel rendelkező könyvtáros megtanítja őket az információk özönében eligazodni.

A könyvtárakat az információs kor minden változása érinti, s ezeknek a kihívásoknak meg kell felelnie: korszerűnek kell lennie. Nemcsak eszközökben fontos ez, hanem lényeges a könyvtáros-tanár adaptivitása is: folyamatosan és gyorsan tudjon a változásokhoz alkalmazkodni, s így a tanulók remélhetőleg bizalommal fordulnak majd hozzá.

Meg kell tanulni az új eszközöket, új lehetőségeket használni, a gyerekek fejlesztésének szolgálatába állítani. „Nem mindegy, hogy milyen világot hagyunk a gyermekeinkre, de ugyanakkor az sem mindegy, hogy milyen gyermekeket hagyunk a világra.”¹¹

A kérdőíves vizsgálat tudatosította bennem azt, hogy van még tennivaló mind a tanulók olvasói ízlésének formálásában, mind az igényfelkeltés területén, mind pedig az ésszerű és szükséges könyvtár- és számítógép-használati szokásaik változtatásán.

Szerencsére a NAT, a Kerettanterv lehetőséget biztosít a könyvtárhasználati ismeretek tanítására, s ezt jobban, intenzívebben kihasználva rá kell irányítani a diákok, sőt még a kollégák figyelmét is arra, hogy szakóráikon ők is éljenek a könyvtár nyújtotta szolgáltatásokkal, információk lehetőségével.

Az információ tudás, a tudás pedig boldogulás az életben mind az egyén számára, mind pedig a 21. század tudás alapú információs társadalma számára.

A változásokhoz való kényszerű alkalmazkodásban, a technika korlátlan lehetőségeinek ismerete és használata mellett azonban nem szabad megfeledkezni az emberi tényezőkről sem. A könyvekből való tájékozódás, az olvasás - különösen az értékes szépirodalom olvasása - olyan pozitív érzelmi és gondolkodási folyamatokat indít el az emberben, amelyet a gépek sohasem nem pótolhatnak.

„A legkorszerűbb tájékoztatási apparátus sem működik sokáig, ha kikapcsolják az áramot.”

(Beély Gábor)

---

¹¹ Beély Gábor: Főszerepben a könyvtáros-tanár; avagy az iskolai könyvtár adaptív lehetőségei. Iskolakönyvtáros. 2007. 1-2. sz. 9. p.

Hivatkozások jegyzéke

Ábrahám Mónika: 12-14 éves gyerekek olvasási, könyv- és könyvtárhasználati szokásai. Új pedagógiai szemle. 2006. 1.sz. 5.p.

Áts József: Olvasástanítás – középfokon : könyv- és könyvtárhasználati szokások kialakításának kérdése a középiskolában. Nyíregyháza. Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács. 1974. 1972. 182.p.

Beély Gábor: Főszerepben a könyvtáros-tanár; avagy az iskolai könyvtár adaptív lehetőségei. Iskolakönyvtáros. 2007. 1-2. sz. 9. p.

Gereben Ferenc: Olvasás- és könyvtárszociológiai vizsgálatok Magyarországon. Könyvtárosok kézikönyve. 4. Budapest. Osiris Kiadó. 2002. 22.p.

Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására. Művelődési közlöny, 1971. 24.sz.

Nagy Attila: Háttal a jövőnek? Bp. Gondolat Kiadó. 2003. 97. p.

Nagy Attila: Kulturális tőke és internethasználat. Könyv és nevelés. 2001. 3. sz. 14.p.

Nagy Attila: Modernizáció: globalizáció, amerikanizáció?. Könyvtári figyelő. 1997. 3.sz.

Péterfi Rita: A könyvtárhasználati szokások alakulása a számítógép- és internethasználat tükrében. Könyvtári figyelő. 2006. 4. sz. 469. p.

Irodalomjegyzék

Ábrahám Mónika: 12-14 éves gyerekek olvasási, könyv- és könyvtárhasználati szokásai. Új pedagógiai szemle. 2006. 1. sz. 3-24. p.

Beély Gábor: Főszerepben a könyvtáros-tanár; avagy az iskolai könyvtár adaptív lehetőségei. Iskolakönyvtáros. 2007. 1-2. sz. 1-15. p.

Döme Ottó: Olvasási szokások egy szakközépiskolában. Könyv és nevelés. 2002.1.sz. 17-21.p.

Gereben Ferenc: Könyv, könyvtár, közönség: a magyar társadalom olvasás és könyvtárszociológiai adatok tükrében. Budapest. OSZK. 2000. 228. p.

Gereben Ferenc - Nagy Attila: Olvasás és társadalom: olvasásszociológia, olvasáslélektan, olvasáspedagógia. Budapest. OSZK KM. 1992. 288. p.

Gereben Ferenc: Olvasás- és könyvtárszociológiai vizsgálatok Magyarországon. Könyvtárosok kézikönyve. 4. Budapest. Osiris Kiadó. 2002. 17-51. p.

Goda Marietta: Internethasználat a középiskolások körében. Iskolakönyvtáros. 2003.3-4. sz. 12-22. p.

Gyarmati Szabó Éva: A középiskolás korosztály információszerzési szokásai. Könyv és nevelés. 2006.1. sz. 33-39.p.

Gyenes Edina: Olvasási szokások. Budapest. Magyar Művelődési Intézet : MTA Szociológiai Kut. Int. 2005. 131 p.

Nagy Attila: Háttal a jövőnek? : középiskolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata. Budapest. OSZK.Gondolat Kiadó. 2003. 217. p.

Nagy Attila: Kulturális tőke és internethasználat – középiskolás szemmel. Könyv és nevelés. 2001. 3.sz. 14-22. p.

Nagy Attila: Modernizáció: gllobalizáció, amerikanizáció? : változási tendenciák a hazai olvasási és könyvtárhasználati szokásokban. Könyvtári figyelő. 1997. 3. sz. 476-484. p.

Nagy Attila: Növekvő kulturális szakadékok – az olvasás példája. Könyv és nevelés. 2006. 4. sz. 55-63. p.

Nagy Attila - Péterfi Rita: Olvasás, könyvtár- és számítógép-használat. Gyorsjelentés a TÁRKI és az OSZK 2005-ös vizsgálatáról. Könyvtári figyelő. 2006.1. sz. 5-18. p.

Olvasásfejlesztés iskolában és könyvtárban. Sárospatak. Városi Könyvtár. 1999. 144. p.

Péterfi Rita: A könyvtárhasználati szokások alakulása a számítógép- és internethasználat tükrében. Könyvtári figyelő. 2006. 4. sz. 468-485. p.

Sárányé Lukátsy Sarolta: „Az olvasás fölöttébb szükséges voltáról”: Refleksziók a Könyvtárostanárok Egyesületének 2006. Május 4. szakmai napjáról. Könyv és nevelés. 2006.3. sz.19-21.p.

Suppné Tarnay Györgyi: A tudás társadalma felé? A magyar közoktatásban tanuló diákok iskola- és könyvtárképe. Új pedagógiai szemle. 2006.11. sz. 106-111.p.

Vidra Szabó Ferenc: A könyvtárhasználati szokások változásai az utóbbi tíz évben. Könyvtári figyelő. 1997. 1. sz. 59-71. p.

Vidra Szabó Ferenc: A használók elvárásainak és elégedettségének kérdőíves vizsgálata a könyvtárakban : módszerani útmutató. Könyvtári figyelő. 2003. 4.sz. 735-955. p.